

אסף שוורץ
מורים למען האקלים

אסף שוורץ, בשם תנועת מורים למען האקלים, מציג את יוזמת "מנווטים בסערה", ומדגיש את ההכרח והדחיפות בפיתוח הכשרת מורים כוללת שתתאים לכלל המורים מכל תחומי הדעת ושכבות הגיל. ההרצאה נערכה במסגרת מושב בנושאי יוזמות חינוכיות בתחום שינוי האקלים, בכנס השישי לקיימות וקהילה. ירושלים, 14.9.2022 | צילום: ליאל בירן

[תוכן זה הוא חלק מרב-שיח. לחצו כאן לדין המלא](#)

מה למשבר האקלים ולמורים בחינוך הפורמלי

15 בספטמבר, 2022

גיליון קיץ 2022 / כרך 13(2)

"ההתמקדות במורה כאדם-מחנך היא בימינו צו השעה... הילד שלנו, בגן או בבית הספר, זקוק להרבה יותר מפקיד חינוך או טכנאי הוראה"
— נמרוד אלוני [3]

אנו חיים בתקופה של שינויים ותמורות כמעט בכל היבט בחיינו, ולכן חוסן אישי וחברתי בתקופתנו הוא בבחינת הכרח. השפעתנו כמין בודד על סביבת המחיה שנקראת 'ארץ', אינה מסתכמת רק בתופעות מזג אוויר קיצוניות ותכופות יותר, אלא בהתמודדות עם סדרה של כשלים וטעויות בתפיסתנו את הטבע ואת מקומנו בו. הכשלים נובעים מניתוק הולך ומעמיק של האדם מכדור הארץ, שהוא המקור לחייו החומריים, ומביטחון כמעט עיוור בשיטה כלכלית שאינה מאפשרת חברה בת-קיימא לדורות. אנו רודפים אחר אידיאל אושר מוטעה וטובעים בשפע חומרי, שמפעיל מנגנוני הישרדות עתיקי יומין של סיפוק ותגמול – מבלי לתת את הדעת על ההשלכות, על משאבי העולם ועל האדם עצמו. אנחנו מנציחים אינדיוידואליות, שמעצימה את תחושת הבדידות של הפרט ומובילה לפגיעה ביכולתו לתפקד כחלק מקהילה. העולם משתנה בקצב מהיר יותר מהשינויים המתחוללים במהות האדם ובגופו, והאדם מפתח דפוסי התנהגות כפייתית ואף תלות במוצרים שאין להם דבר עם עתידו, עם עתיד ילדיו או עם עתידה של החברה המודרנית. תקצר היריעה מלפרט את האתגרים שיהיו מנת חלקם ולחם חוקם של ילדינו ושל התלמידים שלנו בעולם המחר. את גודל הפער היטיב לנסח פרופ' לפיזיקה בשם אל ברטלט – "החיסרון הגדול ביותר של המין האנושי הוא חוסר היכולת שלנו להבין את הפונקציה האקספוננציאלית" [5].

פרופ' ברטלט היה חוקר, מורה דגול ודוגמה לאקטיביסט חרוץ ופעלתן. בהרצאותיו הוא הנכיח והנגיש כשלים אריתמטיים בבסיסים של הצמיחה הכלכלית והדמוגרפית וביחסה של האנושות למקורות האנרגיה שלה. כשלים של השיטה הכלכלית באים לידי ביטוי גם בתוך מערכות החינוך שמאמצות את "הבלי העולם" על חשבון חתירה ליציקת משמעות בחיי הפרט, משמעות שכוללת תסכולים, כישלונות, שעמום ומאמצים.

מטרות חינוכיות חייבות להתייחס לכלל הצרכים של הבוגר, לחתור לעשייה שתיתן מענה לאתגרי החברה בעתיד ולפתח את שליטתו במיומנויות של איתור מידע אמין ומהימן ושימוש ראוי בו [4]. כיום בית הספר נתפס כמוסד תעשייתי, מיושן ולא רלוונטי, והמטרות הפדגוגיות הבסיסיות מאבדות ממשמעותן. לבית הספר יתרונות ברורים: מקום מפגש עם קהילה, מרחב שמצליח (איכשהו) להחזיק סקרנות לאורך זמן, לאתגר את הילדים ולאמן אותם ביצירת משמעות בחייהם הפרטיים והקהילתיים [1,2]. הרוב המוחלט של היתרונות נשען על המורים עצמם ועל נוכחותם בשגרת התלמידים, ואף תלוי בכך. כדי לקבל מושג על הכשלים והאתגרים, הכרחי שהמורים יתוודעו בעצמם למשברים ולמורכבותם, יכירו מושגים חדשים כגון 'גבולות-פלנטריים', 'תקציב פחמן', 'נקודות מפנה', ויכירו טוב יותר מושגים כגון 'דשן כימי', 'דלדול משאבים', 'צמיחה דמוגרפית', 'מדבור'. עליהם להכיר, ולו באופן ראשוני, אירועים שהובילו את האדם עד היום, וללמוד שיעור פשוט אבל חשוב במתמטיקה של מערכות הטבע. האתגרים רבים ורבוידים מאוד, וצריך להתחיל ממקום כלשהו. שינוי האקלים הוא נושא שנכון, חשוב ודחוף להתחיל בו.

בעולם וגם בישראל אנו עדים למאמצים לקדם חינוך לחוסן אישי וקהילתי בעת משבר אקלים, מתוך הכרה בכוח האדיר של מורים להשפיע על התלמידים שלהם. לכן כל המורים בישראל חייבים להבין מהו 'משבר האקלים', מדוע מתייחסים אליו כאל משבר, מי עושה זאת (או מי לא עושה זאת), ומדוע נשמעות טענות (שאינן מבוססות מדעית) כנגד עצם היותו 'משבר אקלים', למה זה צריך לעניין את כולנו, מה כל כך דחוף בו, ומה הקשר שלו – ושל יתר המשברים, אלינו ואל הדורות הבאים בעולמנו המשתנה.

כנס חינוך סביבתי, יוני 2022. נציגת משרד החינוך הציגה 'תוכנית מקיפה על שינוי האקלים', ופעילים מתנועת 'מורים למען האקלים' מחו כנגד הכוונה שמורים ילמדו נושאים כה מורכבים מבלי שעברו הכשרה מתאימה | סניה דדון-צור

מורים, כמו אזרחים רבים בחברה הישראלית, מרגישים שהנושא אינו רלוונטי עבורם. וכך, מדי שנה מצטרפים אל החברה האזרחית כ-100,000 בוגרי מערכת החינוך שאינם מודעים להשלכות שינוי האקלים ולנוכחות בחייהם. 'משבר האקלים' אינו סוגיה אופנתית חולפת ואינו נחלתם הבלעדית של אנשי מדע, אלא הוא תחום הוראה חלוצי הנחוץ לכול.

הנעה ליצירת מרקם חיים מקיים יותר דורשת לא רק הבנה של מדע שינוי האקלים ויכולת לעצב חידושים טכנולוגיים, אלא גם מסגרת אתית שתסייע לנו לשאוף לחיות בקהילות מכילות ובנות-קיימא. נוסף על כך, הנעה שכזו דורשת הבנה של מערכות חברתיות ופיתוח חשיבה מוסרית ואתית שתחדד חשיבה ביקורתית שלנו לנוכח ההשלכות (המדידיות והעתידיות) של שינוי האקלים על אמות המוסר שלנו, על הנעה אישית לפעולה ועל היכולת שלנו לפעול ביעילות [6]. החוסן בתחום שינוי האקלים דחוף.

מערכת החינוך מוכרחה להנגיש את למידת התחום ולצמצם חסמים של מורים לדון בו, כדי שיותר מורים יבחרו ללמוד ולהכיר אותו. דור העתיד ניצב אל מול משברים קיומיים, והצעירים מצפים מהמורים שילוו אותם. זכותם של הצעירים לדעת לאן צועדת האנושות. חובתנו המוסרית והמקצועית כמורים לתת להם תקווה.

מורים הם סוכני השינוי האמיתיים. הם אלה שנמצאים בשטח, בשגרה, הם העושים במלאכה. למורים דרושה הכשרה שתתייחס אליהם כבני אדם, כאזרחים, לא כאנשי מקצוע בלבד, שתיתן גישה לידע ההכרחי, תצית יצירתיות ותקווה, ותאפשר למורה לתווך את התכנים, להתמודד רגשית באופן אישי ומקצועי כאחד וללוות את התלמידים באופן שיטפח אצלם חוסן.

כפעילים בתנועה האזרחית 'מורים למען האקלים', בחרנו לפתח את 'מנווטים בסערה' – הכשרה שמתאימה לכלל ציבור המורים, ונשענת על הרציונל שמתואר כאן.

מקורות

1. אזולאי ש. 2020. לחנך שחקני משמעות. בתוך: הורוביץ א והרפז י (עורכים). חינוך בצומת. דביר.
2. אזולאי ש. 2018. חינוך למשמעות וקהילות משמעות. גילוי דעת **13**: 75–95.
3. אלוני נ. 2020. טיפוח מורים-מחנכים ואתגרי ההוראה ההשראתית. בתוך הורוביץ א והרפז י (עורכים). חינוך בצומת. דביר.
4. כרמון א. 2020. אז מה צריכה מערכת החינוך לעשות. בתוך: הורוביץ א והרפז י (עורכים). חינוך בצומת. דביר.
5. Bartlett A. Arithmetic, population and energy: Sustainability 101.
6. Reimers FM. 2021. The role of universities building an ecosystem of climate change education. In: Reimers FM (Ed). Education and Climate Change; Cham (Switzerland): Springer.